

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Філософський факультет

Кафедра політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
з навчальної роботи
Комаха Л.Г.

«___» вересня 2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ

для студентів

галузь знань
напрямок підготовки
освітній рівень
освітня програма
вид дисципліни

05 соціальні та поведінкові науки
052 політологія
магістр
політологія
вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2017/2018
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладачі: Ткач Олег Іванович, професор, доктор політичних наук.

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» __ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» __ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2017

Розробники: Ткач Олег Іванович, професор, доктор політичних наук.

Затверджено

«_____» _____ 20__ р.

Зав. кафедри політології

_____ (Цвях В.Ф.)

Протокол № _____ від «_____» _____
20__ р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «_____» _____ 201__ року № _____

Голова науково-методичної комісії _____ (Маслікова І.І.)

«_____» _____ 20__ року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – в процесі вивчення „Політичної модернізації” у студента має сформуватися понятійний апарат цієї дисципліни, розуміння політичних реалій минулого та сьогодення; визначити основні параметри переходів, вплив на політику, державу та міжнародні відносини. Курс є міждисциплінарним, в ньому поєднуються методи політичної економії, соціології, політології, теорії міжнародних відносин, політичної історії, політичної філософії, культурології та антропології; забезпечення стійкої системи знань про специфіку досліджень політичної модернізації, що дозволить студентам розуміти впливи та відносини влади та громадянського суспільства, та вільно орієнтуватися в реальних процесах модернізації, переходу до демократії; в межах курсу передбачається вивчення текстів та авторів досліджень Політичної модернізації: Ф.Шміттєра, Т.Карл, Ш.Ейзенштадта, Г. О.Доннелла, Л. Даймонда, Х. Лінца, С. Ліпсета, А. Пшеворського, С. Хантінгтона, Е. Гідденса, теоретика інформаційного общества Мануеля Кастельса

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** основні етапи та характеристики політичних процесів основні теорії та методи політичної науки, у т.ч. методи структурно-функціональний, раціонального вибору, неоінституціоналізму; основні поняття та категорії; основи політичної теорії; знати об'єкт, предмет і методи Політичної модернізації; мати уявлення про механізми виміру політичної влади, політичного життя, політичних процесів і відносин; мати уявлення про трансформаційний політичний процес, сучасні проблеми; місце України у світовому співтоваристві

Вміти збирати та інтерпретувати інформацію щодо політичних феноменів та явищ, політичних процесів та подій; застосовувати основні терміни, категорії і класифікації в аналізі явищ та процесів; виявляти сучасні тенденції політичного життя в умовах глобалізації, прогнозувати перспективи їх розвитку з урахуванням особливостей перебігу процесів в умовах глобалізації; орієнтуватися в політиці як соціальній реальності; аналізувати діяльність політичних суб'єктів у системі політико-владних відносин суспільства і держави; орієнтуватися в основних політичних доктринах, течіях.

Володіти елементарними навичками наукового дослідження та управління інформацією; критичного ставлення та прогнозування стосовно політичних подій та явищ; використання іншомовних фахових інформативних джерел, володіти сучасною політичною культурою;

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «Політична модернізація» належить до переліку дисциплін вибору згідно навчального плану та викладається у I семестрі магістратури. Навчальна дисципліна знайомить студентів із основами досліджень політичного розвитку та політичної модернізації, які є новою міждисциплінарною галуззю досліджень. Визначається предмет, завдання, теоретичні основи, методології, основні напрямки та проблематика сучасних досліджень. З'ясовуються засади динаміки зміни політичних режимів (традиційне, модерне суспільство), приділяється увага проблемам основних етапів розвитку теорій, підходів до аналізу політичних процесів, особливостям розвитку субдисципліни в різних країнах: вивчення політичної модернізації в політологічних дослідженнях США, Західної Європі; проблеми переходу до демократії, «хвилі демократизації» у світі; особливості сучасної демократичної «хвилі» у Південній Європі, Латинській Америці, Південно-Східній Азії, Африці, Східній Європі, в пострадянському просторі в контексті глобалізаційних процесів. Розглядаються принципи порівняльного аналізу поведінки суб'єктів, окреслюються основні типології політичної модернізації. Пояснюється варіативність сучасних режимів, яка є результатом впливів взаємопов'язаних чинників (політичних, економічних, релігійних) у межах національних та регіональних відносин. Послідовно розглядаються особливості політичної модернізації Південно-Східної Азії, Латинської Америки). Зміст і критерії модернізації. Фактори модернізації. Механізми й інструменти модернізації. Типи модернізації. Політична модернізація як складового процесу

модернізації. Особливості української модернізації. Модернізаційні аспекти аналізу діяльності політичних партій. Досвід політичної модернізації західного світу. Теорії модернізації: основні етапи і концепції. Зміст і критерії модернізації. Фактори модернізації. Механізми й інструменти модернізації. Типи модернізації. Політична модернізація як складового процесу модернізації. Особливості модернізації. Модернізаційні аспекти аналізу діяльності політичних партій. Незахідні моделі політичної модернізації. Теорії політичної модернізації. Практична реалізація політичної модернізації в США, Великобританії, ФРН, Франції. Політичні інститути. Механізми взаємодії влади та суспільства. Модернізаційні імпульси в ретроспективі України. Модернізаційні аспекти аналізу діяльності політичних партій. Україна в планах модернізації західних країн.

4. Завдання (навчальні цілі) – надати студентам цілісну систему знань про сучасні дослідження політичної модернізації, основну проблематику, дослідницькі підходи та методології вивчення політичного розвитку. В результаті навчання студенти мають не лише продемонструвати масив теоретичних знань, але й засвоїти та використовувати ці знання у своїх самостійних дослідженнях, вмюючи надавати неупереджену експертну оцінку дослідженим явищам та феноменам політичної модернізації.

5. Результати навчання за дисципліною:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумкові й оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	предмет, методи, теоретичні основи досліджень політичної модернізації, типи, форми, механізми політичної модернізації	Лекція, самостійна робота	Письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	5
1.2	основну проблематику новітніх досліджень політичної модернізації та критично осмислювати ці питання	Семінар, самостійна робота	Усна доповідь, екзаменаційна робота, екзаменаційна робота	5
1.3	принципи аналізу політичної модернізації	Лекція, самостійна робота	Письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	5
1.4	імперативно-ціннісні засади політичних інститутів та механізмів за зовнішніх та внутрішніх умов	Самостійна робота	Конспект першоджерел, екзаменаційна робота	6
1.5	новітні типології політичного розвитку	Семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	5

1.6	особливості політичної модернізації (Україна, країн Балтії).	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій, екзаменаційна робота	14
	Вміти:			
2.1	демонструвати знання спеціалізованої літератури із політичної модернізації	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій, Екзаменаційна робота	5
2.2	пояснювати варіативність політичної модернізації, що впливає із специфіки взаємозв'язку релігійних, світоглядних, політичних, економічних чинників, формуючих відносини влади та суспільства	Семінар, Самостійна робота	Усні доповіді, пояснення до конспекту першоджерел презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій, екзаменаційна робота	10
2.3	здійснювати дослідження цінностей демократії, спираючись на методики крос-темпоральних досліджень та уникаючи ідеологічної заангажованості	Семінар, Самостійна робота	презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій, письмова контрольна робота	10
2.4	здійснювати експертну оцінку мотивів, норм, ціннісних орієнтацій суб'єктів політичної модернізації за зміни зовнішніх та внутрішніх умов	Семінар, Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій	5
2.5	виявляти конфлікти цінностей демократії в конкретних ситуаціях, пояснювати їхні причини та пропонувати шляхи їхнього вирішення	Семінари, Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, текст рекомендацій	5
2.6	готувати рекомендації та матеріали для консультацій політичним експертам щодо проблем політичної модернізації	Самостійна робота	Текст рекомендацій	5

	комунікація:			
3.1	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, текст рекомендацій	3
3.2	презентувати результати досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій	3
3.3	вести полеміку стосовно питань політичної модернізації в умовах глобалізації на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом політичної науки.	Семінари	Дискусії	3
	автономність та відповідальність:			
4.1	самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу із досліджень політичної модернізації, вільно володіти методами обробки, аналізу та синтезу наукової інформації	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій	2
4.2	вирішувати самостійно комплексні завдання, пов'язанні із верифікацією результатів досліджень, та порівнювати їх із результатами досліджень	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій	5
4.3	нести відповідальність за достовірність та політико-ідеологічну незаангажованість проведених досліджень і пояснень особливостей політичної модернізації	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій, екзаменаційна робота	4

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін) у відповідності до освітньої програми

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	2.1	4.1	4.2
Програмні результати навчання					

--	--	--	--	--	--

7. Структура курсу у курсі передбачено 2 змістових частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів, з використання інтерактивних методів навчання. Завершується дисципліна екзаменом.

Перша частина курсу присвячена методології досліджень (предмет, завдання, основні напрямки та методики досліджень в різних країнах світу)

Друга частина курсу присвячена аналізу зовнішніх та внутрішніх умов та чинників політичної модернізації

8. Схема формування оцінки: Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (**знання** 1.1 – 1.6), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (**вміння** 2.1-2.6); (**комунікація** 3.1-3.3); (**автономність та відповідальність** 4.1-4.3), що складає 60% загальної оцінки.

Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, Має у відповіді суттєві неточності

2 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді

2. Доповнення / дискусія:

3 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми,

2 бали – доповнення змістовне

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

3. Конспект першоджерел:

2 бали – студент опрацював необхідний текст із цитуванням та відповідними власними зауваженнями та поясненнями

1 бал – студент законспектував текст без цитувань та пояснень

4. Самостійна робота, підсумкова письмова робота:

10-9 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

8-7 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

6-5 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

4-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

6. Кожне питання в екзаменаційній роботі (в білеті 2 питання):

20-16 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

15-11 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

10-6 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

5-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх двох частин та виконання самостійних робіт

Оцінювання за формами контролю:

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min – 36 бали	Max – 60 балів
Усна відповідь		«2» x 7 = 14	«3» x 7 = 21
Доповнення, участь в дискусіях		«1» x 5 = 5	«1» x 7 = 7
Конспекти першоджерел		«2» x 2 = 4	«4» x 2 = 8
Самостійна індивідуальна робота	Дослідження політичних, демократичних цінностей за методологією раціонального вибору, неінституціоналізму (знайомство з методологією, проведення самостійного опитування, узагальнення та інтерпретація результатів, презентація отриманих результатів)	«3» x 2 = 6	«5» x 2 = 10
	Написання тексту рекомендацій для громадської організації щодо специфіки політичної модернізації у 2-х	«3» x 1 = 3	«6» x 1 = 6

	різних країнах		
Підсумкова контрольна робота		«4» x 1 = 4	«8» x 1 = 8

У разі відсутності студента на семінарському занятті, розглянуті на семінарі питання відпрацьовуються у письмовій формі. Загальна кількість балів за аудиторну роботу складає 30% від семестрової кількості балів

Максимальна кількість балів за конспекти першоджерел в даній навчальній дисципліні не може бути більше, ніж 10% від семестрової кількості балів, тобто не більше, ніж 6 балів

Підсумкове оцінювання у формі екзамену: екзаменаційне оцінювання відбувається в письмовій формі. Білет складається з 2 питань, кожне з яких оцінюється за шкалою 20 балів. Що в загальному підсумку дає 40 балів.

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	екзамен	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	36	24	60
Максимум	60	40	100

Студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше 36 балів. Для допуску до екзамену студент має здати всі самостійні роботи та конспекти. Екзаменаційна оцінка не може бути меншою **24 балів** для отримання загальної позитивної оцінки за курс.

Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	С/Р
<i>Частина 1. Теоретичні та методологічні суперечності та проблеми політичної модернізації.</i>				
1	Тема 1. Політична модернізація як субдисципліна політичної науки. Зміст, критерії та фактори політичних змін, політичного розвитку політичної модернізації	2	2	12
2	Тема 2. Методологічні напрямки дослідження політичної модернізації. Теорія модернізації як метод дослідження перехідних станів суспільства .	2		10
3	Тема 3. Політична модернізація та глобалізація та мережеві інформаційні технології.	2	2	10
4	Тема 4. Політична модернізація та економічне зростання.	2	2	12
	Письмова контрольна робота	1		

Частина 2. Зовнішні та внутрішні умови та чинники політичної модернізації				
5	Тема 5. Досвід політичної модернізації США та країн Західної Європи.	2	2	12
6	Тема 6. Політична модернізація в країнах Центральної та Східної Європи	2	2	12
7	Тема 7. Основні групи суперечностей політичної модернізації в посткомуністичних країнах. Незахідні моделі політичної модернізації.		2	10
8	Тема 8. Особливості модернізації політичної системи та реформування в Україні.	2	2	12
	Підсумкова контрольна робота	1		
	ВСЬОГО	16	14	90

Загальний обсяг **120 год.** в тому числі:

Лекцій – **16 год.**

Семінари – **14 год.**

Самостійна робота - **90 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Лейпхард А. Демократия в многосоставных обществах. – М.:Аспект-Пресс, 1999. – 271 с.
2. Горбатенко В.П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть. - К.: Академія, 1999. - 240 с.
3. Кутуєв П.В. Концепції розвитку та модернізації в соціологічному дискурсі: еволюція дослідницьких програм. - К.: “Сталь”, 2005. - 500 с.
4. Проблеми модернізації політичних систем сучасності: Монографія // М.І.Панов (кер.авт.колект.), Л.М.Герасіна, О.Г.Данильян та ін.. За заг ред.. Л.М.Герасіної, О.Г.Данильяна.- Х.:Право, 2008.-320 с.
5. Зеленько Г. “Навздогінна модернізація”: досвід Польщі та України. - К.: Критика, 2003. – 216с.
6. Ткач О.І. Модернізація політичних систем країн Латинської Америки (політологічний аналіз). Монографія. — К.: Ніка-Центр, 2006. — 312 с.

Додаткова:

1. Арон Р. Мир и война между народами. — М.:Nota bene, 2000. — 880с
2. Бокало Н. Демократизація у Східній Європі. — К., Основи, 2001. —129 с.
3. Браун П.Посібник з аналізу державної політики. — К.: Основи, 2000 — 243с.
4. Вебер М. Политика как призвание и профессия /Избр. произв. — М.,1999.
5. Веймер Д.Аналіз політики. Концепція і практика. — К.: Основи, 2000 — 654с.
6. Вінниченко В. Відродження нації. В 3—х кн. — К., 1990.
7. Даль Р. О демократии. — М: 2001.
8. Донченко Д. Архетипи соціального життя і політики. — К. Либідь.2001. — 325 с.
9. Енциклопедія політичної думки: Пер. з англ. /За ред. Д. Міллера. — К.: Дух і літера, 2000. — 472 с.
10. Коцур.А.Г Національна ідея в інтелектуальній спадщині української та російської еліти кінця XVIII — XX ст. 2001.

11. Кутуєв П.В. Класична парадигма модернізації в соціологічній теорії: критичний аналіз теоретико-методологічних та ідеологічних засад // Соціальні виміри суспільства. Збірка наукових праць. - К.: Інститут соціології НАН України, 2004. - Вип. 7. - С. 68-80.
12. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. — К.-Н.-Й., 1996.
13. Макаренко Є. А. Міжнародні інформаційні відносини. — К. : Науково-видавничий центр "Наша культура і наука", 2002. — 452с.
14. Кротов М. И. Политико-экономические проблемы модернизации: опыт России и СНГ : очерки / М. И. Кротов ; С.-Петербур. гос. ун-т. - СПб. : Изд. Дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2011. - 291 с.
15. Борисов Н. А. Между современностью и традицией: политические альтернативы постсоветской Центральной Азии / Н. А. Борисов; Рос. гос. гуманитар. ун-т. – М.: РГГУ, 2010. – 367.
16. Трансформаційні процеси у країнах Вишеградської групи та Україні: порівняльний аналіз / [В. Білчік та ін.] ; за ред. проф. Г. М. Перепелиці ; Foreign policy research inst. - К. : Стилос, 2013. - 301 с.
17. Щербакова Ю. Е. Цінності об'єднаної Європи : монографія / Юлія Щербакова. - К. : Академія, 2014. - 206 с.
18. Торяник В. М. Взаємна політична відповідальність державної влади і громадянина в сучасній правовій державі : монографія / Торяник Володимир Миколайович, Макушев Петро Васильович ; Дніпропетр. гуманіт. ун-т. - Херсон : Гельветика, 2013. - 191 с.
19. Україна: політичні стратегії модернізації [Текст]: зб. наук.-аналіт. доп. / [О.Л. Авксент'єв та ін.; за ред. М.М. Розумного (заг. ред.) та ін.] ; Нац. ін-т стратег. дослідж. - К.: НІСД, 2011. – 322 с.
20. Політичні партії як суб'єкт формування політико-управлінської еліти в умовах політичної модернізації [Текст] : навч. посіб. для слухачів системи підготов., перепідготов. та підвищ. кваліфікації кадрів, які навчаються за спец. "Державне управління" та "Управління суспільним розвитком" / [Е. А. Афонін.
21. Штука І. А. Політична культура в контексті модернізації політичної системи України [Текст] : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03 / Штука Ірина Анатоліївна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - К., 2013. - 20 с.
- 22.
23. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П Горбатенко.; За ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка. — 2-вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004.— 736 с.
24. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. — К., 1995.
25. Проблеми та пріоритети модернізації української культурної політики : аналіт. доп. / [Здіорук С. І. та ін. ; за заг. ред. С. І. Здіорука] ; Нац. ін-т стратег. дослідж. - Київ : НІСД, 2014. - 65 с. - (Серія "Гуманітарний розвиток" ; вип. 3).
26. Пшеворский А. Демократия и рынок: полит. и экон. реформ.— М.:РоссПен, 1999.— 320с
27. Современная политическая теория. Сб-к статей /сост. Хэлд.-М.:Nota bene, 2001.— 480 с.
28. Фисун А. Демократизация и national building: к переосмыслению посткоммунистического транзита // Ойкумена.—Альманах сравнительных исследований политических институтов. X., 2005. — С.158-188.
29. Хайек Ф. А. Право, законодавство та свобода: Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії: В 3 т. / Т. Комарова (пер.з англ.) — К: Сфера, 2000.Т. 3 : Політичний устрій вільного народу. — 2000. — 252 с.